Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta

LiV@eduskunta.fi

U 63/2016 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi tekijänoikeudesta digitaalisilla sisämarkkinoilla

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta on pyytänyt lausuntoa yllä mainittua valtioneuvoston kirjelmää täydentävästä selvityksestä (jatkokirjelmä UJ 38/2018 vp, 21.12.2018). Kilpailu- ja kuluttajavirasto (KKV) esittää lausuntonaan seuraavaa.

Suomen yleiskanta

Opetus- ja kulttuuriministeriön perusmuistion mukaan trilogineuvotteluihin edenneen direktiivin tekijänoikeudesta digitaalisilla sisämarkkinoilla tulisi kehittyä merkittävästi tasapainoisemmaksi muistiossa mainittujen Suomen yleiskannassa ilmaistujen tavoitteiden mukaisesti, jotta direktiivi olisi hyväksyttävissä. Kilpailu- ja kuluttajavirasto voi yhtyä opetus- ja kulttuuriministeriön perusmuistiossa ilmaistuun valtioneuvoston kantaan.

Alustojen vastuu sisällöstä

Kuluttajanäkökulmasta KKV toteaa artiklasta 13, ettei käyttäjien tekemää sisältöä (*user-generated content*) ole siinä huomioitu. Tämä saattaa vaarantaa loppukäyttäjien ilmaisunvapauden ja mahdollisuuden julkaista luomiaan sisältöjä eri verkkoalustoilla. Esimerkiksi YouTubessa julkaistavasta sisällöstä noin puolen arvioidaan olevan loppukäyttäjien itsensä luomaa. Artikla 13 saattaa olla perusmuistiossa selostetusti myös ristiriidassa sähköisen kaupankäynnin direktiivin vastuuvapaussääntelyn kanssa. Sen mukaan tallennuspalvelun tarjoajalla on velvollisuus puuttua käyttäjien palvelussa julkaisemiin sisältöihin vasta tultuaan tietoiseksi sisällön lainvastaisuudesta. KKV pitää ongelmallisena myös sitä, että artiklan 13 sisältöä on ylipäänsä vaikea ymmärtää ja sitä voidaan tulkita hyvin eri tavoin. Tällaista sääntelyä, jonka vaikutus kaikkiin osapuoliin on epäselvä, ei voida pitää onnistuneena.

Tekijöiden ja esiintyjien oikeudenmukainen korvaus sopimuksissa

Euroopan parlamentin ehdottamat tarkistukset komission direktiiviehdotuksen IV osaston 3 lukuun vaikuttavat ilmentävän näkemystä, jonka mukaan kollektiivisia neuvottelusopimuksia tulisi pitää ensisijaisena keinona varmistaa teosten ja esitysten hyödyntämisestä maksettujen korvausten kohtuullisuus ja oikeasuhtaisuus (erityisesti artiklat -14 ja 15). Perusmuistion mukaan trilogineuvotteluiden aikana on käynyt selväksi, että ehdotettujen säännösten tarkoituksena on ollut tarjota tekijöille ja esiintyville taiteilijoille vahvempi neuvotteluasema suhteessa niihin kaupallisiin toimijoihin, joihin

nähden he ovat heikommassa asemassa. Esimerkkeinä tällaisista toimijoista perusmuistiossa luetellaan tekijöiden kanssa nykyisellään suoria neuvotteluita käyviä sopimuskumppaneita, kuten kustantajat ja levy-yhtiöt.

KKV kannattaa perusmuistiossa esiin tuotua Suomen pitkäaikaista kantaa, jonka mukaan suoran lisensoinnin tulisi olla ensisijaista kollektiiviseen lisensiointiin nähden. Tekijän laajaa itsemääräämisoikeutta korostava lähtökohta on vahvistettu myös Euroopan unionin kilpailusääntöjä koskevassa oikeuskäytännössä. KKV:n näkemyksen mukaan sopimustoiminnan tulisi kehittyä mahdollisimman pitkälle markkinaehtoisesti.

Direktiiviehdotukseen liittyvässä vaikutustenarvioinnissa todetaan markkinoilla ilmenneen erityisesti oikeuksien siirron laajuuden suhteen kohtuuttomia sopimusehtoja. Teosten verkkokäyttöä lukuun ottamatta korvausten kohtuullisuutta tai suhteellisuutta ei ole laajemmin tarkasteltu. Sen sijaan vaikutusarviossa tuodaan esiin ongelma sopimussuhteiden läpinäkymättömyydestä ja informaation epäsymmetriasta. Vaikutusarvioinnin mukaan lisenssin- ja siirronsaajien avoimuusvelvoitteiden lisääminen komission alkuperäiseen ehdotukseen sisältyneen 14 artiklan mukaisesti parantaisikin merkittävästi tekijöiden neuvotteluasemaa tulevissa sopimusneuvotteluissa.

Tekijöitä ja esiintyviä taiteilijoita kollektiivisesti edustavat yhteishallinnointiorganisaatiot ovat jo nykyisellään hyvässä neuvotteluasemassa suhteessa teosten eri käyttäjäryhmiin, sillä ne ovat tyypillisesti kansallisesti määräävässä markkina-asemassa. Jos yhteishallinnointiorganisaatioiden roolia tekijöitä ja esiintyviä taiteilijoita markkinoilla edustavana osapuolena halutaan vahvistaa entisestään myös esimerkiksi kustannus- ja levytyssopimuksia koskevissa neuvotteluissa, tulee ottaa huomioon, että tätä neuvotteluvoiman lisäystä voidaan myös väärinkäyttää erilaisista hyödyntämissopimuksista maksettavien korvausten tason nostamiseksi keinotekoisen korkealle tasolle. Ehdotuksessa ei ole valitettavasti otettu huomioon neuvottelutasapainon ja arvoketjun tulonjaollisten muutosten vaikutuksia yritysten investointi- ja innovaatiokannustimiin tai kuluttajamarkkinoihin.

Kollektiiviset neuvottelut johtavat myös väistämättä tekijöille ja esiintyjille hyödyntämissopimuksista maksettavien korvausten sekä muiden sopimusehtojen yhdenmukaistumiseen markkinoilla. Tällaisen horisontaalisen yhteistoiminnan arvioidaan vaikuttavan lähtökohtaisesti haitallisesti kilpailuun. KKV kannattaakin ensisijaisesti komission alkuperäisen ehdotuksen mukaista suoran lisensioinnin ja sopimusehtojen jälkikäteisen kohtuullistamisen lähtökohtaan perustuvaa sääntelyä. Mikäli kollektiivisia neuvotteluita aiotaan edistää lainsäädännön tasolla aiempaa laajemmin, tällaisten poikkeusten soveltamisala tulee kohdistaa tarkkarajaisesti vain todennetusti neuvotteluvoiman epätasapainosta johtuviin tehottomiin ja markkinoiden toiminnan kannalta haitallisiin tilanteisiin. Mikäli sopimusneuvotteluiden keskittämisestä kollektiiville ei ole erikseen säädetty, markkinatoimijoiden tulee

ottaa yhteistoiminnassaan huomioon kilpailijoiden väliselle yhteistyölle asetetut kilpailuoikeudelliset rajoitteet.

Milla Määttä
erikoistutkija